

ШКОЛА ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ НАУКМА

Презентація результатів опитування

«Майбутнє Донбасу та Криму: суспільні настрої»

23.03.2021

Український кризовий медіа центр

- **49,8 % вважає запровадження тимчасової міжнародної адміністрації на тимчасово окупованих територіях Донбасу доцільним і лише 9 % – не згодні.**
- **52,9 % вважають, що громадяни та представники Росії та її безпекових партнерів НЕ мають входити до такої міжнародної адміністрації, а 11,6 % допускають їхню участь.**
- **44,5 % підтримує визнання документів про освіту, виданих на тимчасово окупованих територіях, 23,2 % – не згодні.**
- **44,4 % підтримують позицію, що НЕ мають підлягати люстрації особи, які в складі окупаційних адміністрацій Російської Федерації забезпечували життєдіяльність тимчасово окупованих територій та не завдали шкоди життю та здоров'ю громадян. Протилежну думку має 17,9 %.**
- **35,9 % погоджуються цілком або частково, що амністія має бути застосована до тих, хто вчинив нетяжкі кримінальні правопорушення, тоді як не згодні з цим – 24,1 %, а 20,8 % не відповіли на це питання.**
- **49,9 % впевнені, що іноземці мають бути виключені з переліку потенційно амністованих осіб, а 17,2 % з цим не згодні.**
- **46,6 % згодні, що вибори до органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях Донбасу та Криму мають відбутись мінімум через 2 роки після деокупації. Протилежну позицію має 11,6 %.**
- **51,2 % опитаних вважають, що після деокупації жителі тимчасово окупованих територій НЕ мають бути обмежені у праві голосувати на всіх виборах, і лише 13 % – не згодні.**
- **36,4 % вважають, що ті, хто будуть амністовані, повинні мати можливість висувати свою кандидатуру на виборах до органів місцевого самоврядування, а 21,4 % притримуються протилежної позиції. Ще 23,8 % не дали відповідь на це питання.**
- **48,4 % вважає режим тиші (перемир'я), яке було введено від липня 2020 важливим досягненням влади, а 26,8 % – не згодні.**

- **42 % погоджуються з необхідністю військової операції з відновлення територіальної цілісності на Донбасі. Протилежною є позиція 25,3 %, а 19,4 % не відповіли на питання.**
- **37,4 % вважають військову операцію необхідною для відновлення територіальної цілісності щодо Криму. Протилежну думку має 27,5 %, а п'ята частина не змогла дати відповіді.**
- **75,5 % переконані, що співпраця з країнами Заходу є в інтересах України і лише 7,4 % не згодні з цим.**
- **Кількість прихильників та противників введення візового режиму з Росією є рівною і складає 39 %.**
- **44,9 % вважають, що Росія зацікавлена у продовженні війни на Донбасі, а не згодні з цим 23,9 %. Також 31,2 % не змогли дати на питання чіткої відповіді або відмовились відповідати.**
- **58,4 % впевнені, що Росія НЕ хоче повернення цих так званих «ДНР», «ЛНР» до України. Протилежну думку має 9,8 %, а 31,9 % не дали чіткої відповіді або відмовились відповідати.**

Опитування проведено Info Sapiens на замовлення Школи політичної аналітики Національного університету «Києво-Могилянська академія» в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд "Відродження" у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Польовий етап тривав з 13 по 31 січня 2021 року. Опитування проводилося в межах всеукраїнського Омнібусу Info Sapiens з донабором респондентів. Вибірка складає 2000 осіб віком від 16 років. Вибірка репрезентативна населенню цієї вікової групи за статтю, віком, розміром населеного пункту та регіоном проживання відповідно до даних Державної служби статистики України станом на 1.01.2019. З дослідження вилучена Автономна Республіка Крим, а у Донецькій та Луганській області опитування проводилося тільки на територіях, що контролюються Україною. Максимальна теоретична похибка не перевищує 2,2 %.

Розподіли відповідей за регіоном проживання та інші, які наведені для окремих питань, є радше ілюстративними. Хоча ми й можемо припустити наявність певних тенденцій, для глибшого аналізу і порівняння розподілів відповідей за категоріями потрібно проводити масштабніші опитування. Слід вказати на те, що за деякими питаннями досить високий відсоток респондентів не визначились з відповіддю (на рівні 20-30 %), що також накладає обмеження на аналіз та інтерпретацію результатів.

Школа політичної аналітики НаУКМА поставила респондентам низку питань, що стосувались ставлення українців до окремих положень законопроекту про державну політику перехідного періоду та відносин з Росією в контексті війни на Донбасі та тимчасової окупації АР Крим.

1. Проект закону «Про державну політику перехідного періоду»

На початку січня 2021 р. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій опублікувало для обговорення та надання пропозицій [проекту закону «Про державну політику перехідного періоду»](#). З детальним правовим аналізом законопроекту, підготовленим експертами профільних громадських правозахисних та благодійних організацій, можна ознайомитись [за посиланням](#). Натомість Школа політичної аналітики НаУКМА вирішила поцікавитись в українського суспільства, наскільки воно підтримує ті чи ті положення законопроекту.

Одна з пропозицій законопроекту – введення на тимчасово окупованих територіях Донбасу міжнародної тимчасової адміністрації. Така пропозиція знаходить підтримку у респондентів: **половина опитаних (49,8 %) вважає запровадження такої міжнародної адміністрації доцільним, тоді як тільки 9 % не згодні**. Чверть респондентів не дали відповіді на це питання.

Таблиця 1. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? На тимчасово окупованих територіях Донбасу необхідно запровадити міжнародну тимчасову адміністрацію. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	4.7%
Частково не погоджуюсь	4.3%
І так, і ні	16.7%
Частково погоджуюсь	21.6%
Цілком погоджуюсь	28.2%
Важко сказати / Відмова	24.5%

Далі ми уточнили питання щодо складу такої тимчасової міжнародної адміністрації, а саме чи має вона включати громадян і представників Росії та її безпекових партнерів (Вірменії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану і Таджикистану). **Більшість – близько половини від усіх респондентів (52,9 %) – вважає, що громадяни та представники цих країн НЕ мають входити до такої міжнародної адміністрації**, тоді як допускають їх участь лише 11,6 %. П'ята частина респондентів не відповіла на питання, а ще 13,3 % не впевнені чи вони можуть брати участь. При цьому така позиція переважає, хоча й з різним балансом, серед представників всіх соціально-демографічних категорій.

Таблиця 2. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? До складу міжнародних тимчасових адміністрацій на тимчасово окупованих територіях НЕ мають входити громадяни і представники Росії та її безпекових партнерів (Вірменії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану). Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	6.4%
Частково не погоджуюсь	5.2%
І так, і ні	13.3%
Частково погоджуюсь	20.1%
Цілком погоджуюсь	32.8%
Важко сказати / Відмова	22.1%

Говорячи про регіональні розподіли¹ відповідей на ці питання, варто зауважити, що хоча прибічники того, що до складу тимчасової міжнародної адміністрації НЕ мають входити громадяни Росії та її безпекових партнерів, переважають у всіх регіонах, на Сході України ця перевага є лише трохи більшою за статистичну похибку дослідження і складає 3,4 %, тобто розподіл відповідей – 31,4 % проти 28,2 %, і більше того, майже рівні кількість респондентів обрали кожний з варіантів відповіді / невідповіді. Найбільш домінуючою така позиція є серед киян (67,4 % проти 6,2 %) та у Центральному регіоні (61,8 % проти 5 %).

Таблиця 2.1 НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? До складу міжнародних тимчасових адміністрацій на тимчасово окупованих територіях НЕ мають входити громадяни і представники Росії та її безпекових партнерів (Вірменії, Білорусі, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану). Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь. (регіональний розподіл)

	Україна	Київ	Північ	Захід	Центр	Південь	Схід
Цілком не погоджуюсь	6.4%	0.9%	8.1%	3.5%	2.7%	9.9%	15.7%
Частково не погоджуюсь	5.2%	5.3%	4.2%	4.0%	2.3%	6.3%	12.5%
І так, і ні	13.3%	10.4%	12.3%	11.7%	12.1%	17.8%	15.8%
Частково погоджуюсь	20.1%	30.3%	8.9%	24.0%	24.2%	16.3%	15.7%
Цілком погоджуюсь	32.8%	37.1%	48.7%	33.9%	37.6%	22.6%	15.7%
Важко сказати\Відмова	22.1%	15.9%	17.9%	22.9%	21.1%	27.1%	24.5%
Всього	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Інше положення законопроекту стосується визнання документів про освіту, виданих на тимчасово окупованих територіях Криму та Донбасу. Слід окремо зауважити, що таке визнання є важливим кроком на підтримку українських громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях, та сприяє їх реінтеграції, тож є політично важливим для української держави. **Більшість опитаних, трохи менше половини (44,5 %), підтримує таке**

¹ Обласні поділені на регіони таким чином: 1) м. Київ; 2) Північ – Житомирська, Київська, Сумська, Чернігівська; 3) Захід – Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька; 4) Центр – Вінницька, Дніпропетровська, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська; 5) Південь – Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська; 6) Схід – Донецька, Луганська, Харківська.

визнання документів про освіту, що в два рази більше, ніж кількість незгодних з цим (23,2 %). На це питання порівну (16 %) респондентів не змогли відповісти або дали відповідь «і так, і ні». Слід також зауважити, що кількість тих, хто підтримує таку ініціативу, становить більшість у всіх регіонах України та серед всіх соціально-демографічних категорій.

Таблиця 3. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Україна має визнавати документи про освіту, видані на тимчасово окупованих територіях Криму та Донбасу. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	15.7%
Частково не погоджуюсь	7.5%
І так, і ні	16.1%
Частково погоджуюсь	19.0%
Цілком погоджуюсь	25.5%
Важко сказати / Відмова	16.2%

Також одне з положень законопроекту стосувалось запровадження санкцій (в широкому розумінні цього слова). У своєму опитуванні ШПА цікавилась, чи підтримують українці положення щодо категорій осіб, які НЕ мають підлягати люстрації. Тож респондентам ставилось питання, наскільки вони згодні з таким твердженням: *«НЕ мають підлягати люстрації особи, які в складі окупаційних адміністрацій Російської Федерації забезпечували життєдіяльність тимчасово окупованих територій та не завдали шкоди життю та здоров'ю громадян»*. **Більшість опитаних – 44,4 % – підтримала запропоновану Міністерством позицію.** Тимчасом як цілком або частково не погодились вдвічі менше – 17,9 %. Цікавою є оцінка цього положення на Сході України. У порівнянні з іншими регіонами тут одночасно найменші показники як підтримки (36,6 %), так і не підтримки (11,8 %) такого винятку для люстрації. Водночас саме на Сході найбільший рівень відповідей за опцією «Важко відповісти / Відмова» – 29,7 %.

Таблиця 4. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? НЕ мають підлягати люстрації особи, які в складі окупаційних адміністрацій Російської Федерації забезпечували життєдіяльність тимчасово окупованих територій та не завдали шкоди життю та здоров'ю громадян.

Цілком не погоджуюсь	10.1%
Частково не погоджуюсь	7.8%
І так, і ні	17.6%
Частково погоджуюсь	21.2%
Цілком погоджуюсь	22.2%
Важко сказати / Відмова	21.1%

Напевно, найбільш обговорюваним та дискусійним моментом перехідного правосуддя є питання амністії, які частково розкриті у проекті закону. Тож ШПА поставила респондентам кілька питань щодо особливостей амністії. Так, **більшість опитаних (35,9 %) цілком або частково погодились з твердженням, що амністія має бути застосована до тих, хто вчинив**

нетяжкі кримінальні правопорушення. Водночас чверть респондентів (24,1 %) не погоджується з такою позицією, а 20,8 % не мають відповіді на це питання. Більший за середній по країні рівень підтримки це положення має у Києві (56 %), на Півночі (40,5 %) та Сході (40,5 %).

Таблиця 5. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Після деокупації тимчасово окупованих територій до осіб, які вчинили нетяжкі кримінальні правопорушення, пов'язані з тимчасовою окупацією, має бути застосована амністія.

Цілком не погоджуюсь	14.1%
Частково не погоджуюсь	10.0%
І так, і ні	19.2%
Частково погоджуюсь	21.1%
Цілком погоджуюсь	14.8%
Важко сказати / Відмова	20.8%

Більш консолідованою є думка українців щодо того, кого амністія НЕ має стосуватись. **Майже половина всіх опитаних – 49,9 % – підтримують виключення іноземців** (імовірно, маючи на увазі росіян) **з переліку потенційно амністованих осіб.** Проте за цим питанням спостерігається **суттєва регіональна відмінність: рівень згоди з наведеним твердженням варіюється від 70,6 % на Півночі до 35,4 % на Сході.** Так само на Сході найбільша кількість відмов відповісти – 33,3 %.

Таблиця 6. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Амністія НЕ має стосуватись іноземців, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з тимчасовою окупацією.

Цілком не погоджуюсь	9.7%
Частково не погоджуюсь	6.5%
І так, і ні	12.7%
Частково погоджуюсь	19.4%
Цілком погоджуюсь	30.5%
Важко сказати / Відмова	21.2%

Таблиця 6.1. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Амністія НЕ має стосуватись іноземців, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з тимчасовою окупацією. (регіональний розподіл)

	Україна	Київ	Північ	Захід	Центр	Південь	Схід
Цілком не погоджуюсь	9.7%	12.2%	9.5%	12.9%	12.1%	3.6%	5.8%
Частково не погоджуюсь	6.5%	7.3%	3.8%	9.7%	5.6%	4.6%	6.9%
І так, і ні	12.7%	8.0%	6.8%	14.6%	11.2%	14.4%	18.6%
Частково погоджуюсь	19.4%	32.5%	6.8%	18.4%	22.8%	20.2%	19.2%
Цілком погоджуюсь	30.5%	26.2%	63.8%	24.9%	23.7%	35.5%	16.2%
Важко сказати / Відмова	21.2%	13.8%	9.3%	19.5%	24.7%	21.7%	33.3%

Не менш гострими є питання щодо проведення виборів на тимчасово окупованих територіях після деокупації. Зокрема, законопроект «Про державну політику перехідного періоду» має на меті врегулювати питання активного та пасивного виборчого права, а також час проведення перших місцевих виборів. Що стосується останнього, то Міністерство запропонувало встановити, що «*вибори до органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях Донбасу та Криму мають відбутись мінімум через 2 роки після деокупації*». **Майже половина опитаних українців – 46,6 % – погоджуються з такою пропозицією**, і лише 11,6 % мають протилежну думку. **Найменший рівень підтримки ідея виборів через 2 роки після деокупації отримала на Сході (27,4 %) та Півдні (36,4 %)**, тимчасом як найбільший – у Києві (69,4 %) та на Півночі (56,4 %).

Таблиця 7. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Вибори до органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях Донбасу та Криму мають відбутись мінімум через 2 роки після деокупації.

Цілком не погоджуюсь	6.0%
Частково не погоджуюсь	5.6%
І так, і ні	15.9%
Частково погоджуюсь	20.3%
Цілком погоджуюсь	26.3%
Важко сказати / Відмова	25.9%

Наступне питання стосувалось можливості тих, хто будуть амністовані, балотуватись на виборах до органів місцевого самоврядування. **Більшість опитаних (36,4 %) погодились, що такі особи повинні мати можливість висувати свою кандидатуру**. На третину менше респондентів (21,4 %) висловились проти. Нетипово виглядає регіональний розподіл відповідей на це питання: **Схід, Південь та Київ мають однаково високий рівень підтримки цієї ініціативи – понад 40 %**, тимчасом як найнижчий цей показник у Центрі – 28,4 %, а на Півночі кількість прихильників (34,6 %) цього положення майже дорівнює кількості противників (36,1 %).

Таблиця 8. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Після деокупації до виборів до органів місцевого самоврядування на тимчасово окупованих територіях Донбасу та Криму можуть бути допущені особи, які були амністовані відповідно до дій під час окупації.

Цілком не погоджуюсь	12.9%
Частково не погоджуюсь	8.5%
І так, і ні	18.4%
Частково погоджуюсь	20.3%
Цілком погоджуюсь	16.1%
Важко сказати / Відмова	23.8%

Одна з двох позицій законопроекту, які набрали понад 50 % підтримки, стосується не-обмеження мешканців тимчасово окупованих територій Донбасу та Криму у праві голосувати на всіх виборах. Так,

абсолютна більшість (51,2 %) опитаних частково або цілком погодилась з твердженням, що після деокупації жителі ТОТ НЕ мають бути обмежені у праві голосувати. В усіх регіонах кількість прихильників цього положення перевищувала кількість опонентів. Цікаво, що найбільше згодних проживають не у Східному регіоні (45,6 %) чи Південному (62,9 %), як можна було б очікувати, а у Північному (71,2 %).

Таблиця 9. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Після деокупації жителі тимчасово окупованих територій Донбасу та Криму НЕ мають бути обмежені у праві голосувати на виборах до ВР, Президента України та місцевих виборах.

Цілком не погоджуюсь	6.1%
Частково не погоджуюсь	6.9%
І так, і ні	16.6%
Частково погоджуюсь	22.6%
Цілком погоджуюсь	28.6%
Важко сказати / Відмова	19.2%

Таблиця 9.1. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Після деокупації жителі тимчасово окупованих територій Донбасу та Криму НЕ мають бути обмежені у праві голосувати на виборах до ВР, Президента України та місцевих виборах. (регіональний розподіл)

	Україна	Київ	Північ	Захід	Центр	Південь	Схід
Цілком не погоджуюсь	6.1%	1.2%	6.8%	9.2%	5.5%	4.3%	6.4%
Частково не погоджуюсь	6.9%	1.4%	2.3%	9.6%	10.5%	4.5%	6.1%
І так, і ні	16.6%	14.9%	10.6%	22.2%	16.1%	11.2%	20.7%
Частково погоджуюсь	22.6%	39.8%	10.3%	22.9%	23.1%	22.3%	23.8%
Цілком погоджуюсь	28.6%	25.9%	60.9%	21.7%	14.7%	40.5%	21.7%
Важко сказати\Відмова	19.2%	16.8%	9.1%	14.5%	30.0%	17.1%	21.2%

2. Перемир'я та військова операція: ставлення українців

Одне з наших питань стосувалось того, наскільки українці згодні з тим, що встановлення режиму тиші (перемир'я), що триває з липня 2020 року, є важливим досягненням української влади. Незважаючи на те, що ми постійно чуємо в новинах про порушення режиму тиші та навіть про загибель і поранення наших військових, **майже половина респондентів (48,4 %) дійсно вважає це перемир'я важливим досягненням влади.** Трохи більше чверті (26,8 %) не згодні з цим, а тих, хто вагається в оцінці – 17,3 %. Тільки 7,6 % не змогли дати відповідь на це питання, що є одним з найнижчих рівнів відмов / «невідповідей».

Таблиця 10. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Перемир'я (режим тиші) на Донбасі, що триває з липня 2020 року є важливим досягненням української влади Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	16.5%
Частково не погоджуюсь	10.3%
І так, і ні	17.3%
Частково погоджуюсь	22.7%
Цілком погоджуюсь	25.7%
Важко сказати / Відмова	7.6%

Також ШПА у своєму опитуванні ставила питання, яке не пов'язано з жодними законодавчими ініціативами, проте розкриває ставлення українського суспільства до одного з можливих сценаріїв деокупації – військового. Респондентам для оцінки було запропоновано таке твердження: «*Без військової операції Україні не вдасться повернути контроль над тимчасово окупованими територіями*» – з уточненням щодо того, про яку саме територію йдеться. Відповіді на питання щодо ТОТ і Донбасу, і Криму є подібними. **Більшість опитаних цілком або частково погоджуються з необхідністю військової операції з відновлення територіальної цілісності: 42 % – щодо Донбасу, 37,4 % – щодо Криму.** В обох питаннях чверть опитаних не погоджуються із запропонованим твердженням, а п'ята частина не змогла дати відповіді.

Таблиця 11. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Без військової операції Україні не вдасться повернути контроль над тимчасово окупованими територіями Донбасу.

Цілком не погоджуюсь	15.5%
Частково не погоджуюсь	9.8%
І так, і ні	13.3%
Частково погоджуюсь	19.5%
Цілком погоджуюсь	22.5%
Важко сказати / Відмова	19.4%

Таблиця 12. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Без військової операції Україні не вдасться повернути контроль над тимчасово окупованими територіями Криму.

Цілком не погоджуюсь	16.7%
Частково не погоджуюсь	10.8%
І так, і ні	14.6%
Частково погоджуюсь	15.7%
Цілком погоджуюсь	21.7%
Важко сказати / Відмова	20.5%

Отже, люди не хочуть війни, але визнають її необхідність. Саме таку інтерпретацію підтверджують результати нашого березневого опитування², де більшість українців висловились проти того, щоб Україна розробляла військовий сценарій повернення Криму (44,8 %) або проти офіційного оголошення Росії війни (55,6 %).

² Опитування на замовлення ШПА в березні 2020 (Омнібус *Info Sapiens*, вибірка 1000 респондентів).

3. Геополітика та відносини з Росією

Безпосередньо пов'язаним з політикою деокупації та реінтеграції є міжнародний напрям, зокрема питання формату відносин з Росією. Саме тому у доповнення питань щодо майбутнього тимчасово окупованих територій ШПА НаУКМА поставила низку запитань щодо геополітичних преференцій українців та оцінки громадянами позиції Росії щодо подальшої долі ТОТ.

Абсолютна більшість українців, три чверті (75,5 %), переконані, що співпраця з країнами Заходу є в інтересах України, тоді як незгодні з цим тільки 7,4 %. Також на це питання чи не найменший рівень відмов (5,7 %) і лише 11,4 % відповіли «і так, і ні». Все говорить про наявність в українському суспільстві чіткої позиції щодо співпраці з західними партнерами. Варто уточнити, що підтримка такої позиції дійсно є консолідованою, немає жодної соціально-демографічної групи, де б її рівень був менше 63 %, а в регіональному розрізі – менше за 67 %, тобто за дві третини опитаних.

Таблиця 13. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Співпраця з країнами Заходу є в інтересах України. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	3.0%
Частково не погоджуюсь	4.4%
І так, і ні	11.4%
Частково погоджуюсь	30.6%
Цілком погоджуюсь	44.9%
Важко сказати / Відмова	5.7%

Ми також поставили низку питань щодо відносин з Росією. Порівняно з березнем 2020³, коли прихильники введення візового режиму дещо переважали (за – 34,9 %, проти – 29,9 %) у січні 2021 «голоси» **розділились фактично навпіл** (різниця між «за» і «проти» складає 0,3 %), **а кількість тих, хто цілком погоджується дорівнює кількості цілком незгодних і складає 24,9 %**. Фактично, це говорить про відсутність в українському суспільстві консолідованої позиції з цього питання.

Таблиця 14. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Необхідно запровадити візовий режим з Росією. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

	Січень 2021	Березень 2020
Цілком не погоджуюсь	24.9%	19.8%
Частково не погоджуюсь	14.5%	10.1%
І так, і ні	12.0%	11.5%
Частково погоджуюсь	14.8%	16.9%
Цілком погоджуюсь	24.9%	28.0%
Важко сказати / Відмова	8.9%	13.7%

³ Опитування на замовлення ШПА в березні 2020 (Омнібус *Info Sapiens*, вибірка 1000 респондентів). Варто зауважити, що при порівнянні слід враховувати різницю у розмірі вибірки.

На питання, чи є нормалізація стосунків з Росією в інтересах України, майже половина респондентів висловлює свою згоду (47,5 %), тоді як незгодні трохи більше, ніж чверть опитаних (27,3 %). Проте тут слід пам'ятати, що респонденти могли трактувати словосполучення «нормалізація стосунків» на власний розсуд і їм не надавалось жодних уточнень чи інтерпретацій в опитуванні. Тож ми можемо припустити, що ті тлумачення, які респонденти вкладають в це поняття, достатньо сильно відрізняються, так само як і бачення того, за яких обставин і коли така нормалізація має чи може відбутись.

Таблиця 15. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Нормалізація стосунків з Росією є в інтересах України. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	16.7%
Частково не погоджуюсь	10.6%
І так, і ні	16.2%
Частково погоджуюсь	23.0%
Цілком погоджуюсь	24.5%
Важко сказати / Відмова	9.1%

Певним підтвердженням того, що «нормалізація стосунків» дуже по-різному трактується респондентами, є їхні відповіді на наступні питання нашого опитування. **Так, більшість респондентів (44,9 %) вважає, що Росія зацікавлена у продовженні війни на Донбасі.** Протилежної думки притримуються 23,9 %, а ще 31,2 % не змогли дати на питання чіткої відповіді або відмовились відповідати.

Таблиця 16. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Росія не зацікавлена у продовженні війни на Донбасі. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	30.2%
Частково не погоджуюсь	14.7%
І так, і ні	12.6%
Частково погоджуюсь	10.6%
Цілком погоджуюсь	13.3%
Важко сказати / Відмова	18.6%

Водночас, на це питання є різниця поглядів у регіональному розрізі. Відразу слід зазначити, що ми не можемо говорити про наявність якогось визначеного тренду у регіональних розподілах відповідей на це питання. Так, у Києві думки щодо питання, чи зацікавлена Росія в продовженні війни на Донбасі, розділилися навпіл (34,5 %), а 21 % не зміг або відмовився відповідати. На Сході України різниця у відповідях також є статистично незначущою (1,4 %): 29,7 % вважають Росію зацікавленою у продовженні війни, а 31,1 % з цим незгодні, водночас чверть (25,5%) респондентів не дала відповіді на питання. Натомість найбільше тих, хто вважає, що Росія зацікавлена в продовженні війни, у Центральному регіоні, де найвиразнішим є і баланс відповідей: 57,1 % проти 11,8 % (не відповіли – 21,9 %). На Заході

України також більше половини респондентів поділяють таку думку – 53,9 % проти 24,6 %, які впевнені, що Росія зацікавлена закінчити війну (тут найменша кількість – 8 % не дали відповіді). На Півдні та на Півночі України так само переважають прибічники того, що Росія зацікавлена у продовженні військових дій на Донбасі: відповідно 32,6 % (проти 22,1 %) та 42,3 % (проти 35 %). Проте на Півдні є найбільшим відсоток тих, хто не дав відповіді (27,8 %) або вибрав відповідь «і так, і ні» – 17,6 %.

Таблиця 16.1 НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Росія не зацікавлена у продовженні війни на Донбасі. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь. (регіональний розподіл)

	Україна	Київ	Північ	Захід	Центр	Південь	Схід
Цілком не погоджуюсь	30.2%	24.2%	35.1%	34.9%	39.1%	19.0%	17.6%
Частково не погоджуюсь	14.7%	10.3%	7.2%	19.0%	18.0%	13.6%	12.1%
І так, і ні	12.6%	9.8%	11.4%	13.5%	9.4%	17.6%	13.7%
Частково погоджуюсь	10.6%	22.7%	6.5%	12.0%	5.6%	14.1%	10.8%
Цілком погоджуюсь	13.3%	11.9%	28.5%	12.6%	6.2%	8.0%	20.3%
Важко сказати\Відмова	18.6%	21.0%	11.3%	8.0%	21.9%	27.8%	25.5%

Підтверджують попередні результати і відповіді респондентів щодо того, чи хоче Росія повернення т. зв. «ДНР», «ЛНР» до України. Лише 9,8 % поділяють таку думку. **Більше половини опитаних – 58,4 % – впевнені, що Росія НЕ хоче повернення цих так званих «республік» до України.** Слід зауважити, що серед усіх соціально-демографічних категорій респондентів або в регіональному розрізі переважає саме така позиція, хоча і з різним відривом / балансом. Як і в попередньому питанні, 31,9 % не дали чіткої відповіді або відмовились відповідати.

Таблиця 17. НАСКІЛЬКИ ВИ ПОГОДЖУЄТЕСЬ З ТАКИМИ ТВЕРДЖЕННЯМИ? Росія не хоче повернення т. з. «ДНР», «ЛНР» до України. Оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 – цілком не погоджуюсь, а 5 – цілком погоджуюсь.

Цілком не погоджуюсь	4.9%
Частково не погоджуюсь	4.9%
І так, і ні	12.2%
Частково погоджуюсь	20.4%
Цілком погоджуюсь	38.0%
Важко сказати / Відмова	19.7%